

Середюк Назар Петрович

Політичні аспекти українсько-російського протистояння (на сучасному етапі)

УДК 327.82+341.232

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2019-5-65-69>

Середюк Назар Петрович
аспірант кафедри міжнародних відносин
Національного університету «Острозька академія»
вул.Семінарська, 2, м. Острог, Україна

В умовах глобальних політичних трансформацій сучасності, анексії РФ Криму й військової агресії на Донбасі, курсу України до Європейського Союзу (ЄС) та Північноатлантичного альянсу (НАТО) дослідження політичних особливостей російсько-українського протистояння на шляху формування української державності набуває особливої популярності.

Пострадянські країни зазнали особливого визначального впливу Росії на процеси державотворення, формування зовнішньої та внутрішньої політики. Тому актуальним є комплексне дослідження змісту, форм і методів політичного російсько-українського протистояння на сучасному етапі. Необхідно узагальнити отриману інформацію про політичні відносини, визначити реальний стан і можливі наслідки політичного протистояння України та Росії для розбудови та покращення держави та її громадян.

У статті досліджено особливості перебігу сучасного українсько-російського протистояння й аспекти специфічної політики України в контексті зміцнення своєї державності.

Проаналізовано реакцію, безпосередній та опосередкований вплив інших держав і міжнародних організацій на подальший розвиток двосторонніх українсько-російських політичних відносин, їх зацікавленість у шляхах вирішення конфлікту. Розглянуто необхідність міжнародної підтримки протистояння України та Російської Федерації через силову (ресурсну) асиметрію (протистояння середньої й великої держав) із боку Сполучених Штатів і решти країн Північноатлантичного альянсу.

Визначено характерні складові частини гібридної агресії в російсько-українському протистоянні й основні особливості її негативних впливів, а також позитивні фактори у розрізі зміцнення української державності. Визначено можливі наслідки за результатами завершення конфлікту з Україною у контексті утримання Російською Федерацією геополітичного контролю за ситуацією в межах пострадянського простору на противагу євроінтеграційному курсу України та низки інших держав цього простору.

Вказано на реакцію українського суспільства щодо агресії з боку Російської Федерації, зміну можливостей останньої для пропагандистського впливу на свідомість українців на функціонування політичних інститутів України в розрізі зміцнення сили держави. Здійснено аналіз політичних відносин України та Росії на предмет їхньої відповідності критеріям та ознакам стратегічного партнерства, визначено негативну динаміку їх розвитку, що дозволяє розставити геополітичні акценти в регіоні, підтвердити й зафіксувати факт суттєвої зміни геостратегічного становища обох держав.

Беручи до уваги геополітичні та геостратегічні інтереси культурно-історичних українсько-російських відносин, можна стверджувати, що Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної України.

Ключові слова: Україна, Росія, протистояння, гібридна війна, геополітика, державність.

Вступ. Сучасна геополітична ситуація характеризується формуванням і посиленням впливу основних лідерів світової політичної арени, які намагаються поширювати свій вплив на певні регіони світу у вигляді економічної експансії, військового домінування, інформаційної та культурної інтервенції. Імперські амбіції Російської Федерації (РФ) відіграли визначальну роль у формуванні політичного устрою не лише у східноєвропейському, кавказькому й центральноазійському регіонах, а й на міжнародній арені загалом, що зумовлено рядом причин, зокрема розвитком власної економіки, зміцненням військової оборони та захисту національної безпеки.

В умовах глобальних політичних трансформацій сучасності, анексії РФ Криму й військової агресії на Донбасі, курсу України до Європейського

Союзу (ЄС) та Північноатлантичного альянсу (НАТО) дослідження політичних особливостей російсько-українського протистояння на шляху формування української державності набуває особливої популярності.

Пострадянські країни зазнали особливого визначального впливу Росії на процеси державотворення, формування зовнішньої та внутрішньої політики. Беручи до уваги геополітичні та геостратегічні інтереси культурно-історичних українсько-російських відносин, можна стверджувати, що Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної України.

Проблема ролі РФ у зміцненні, гальмуванні та руйнуванні української державності має гносеологічне значення у розвитку подальших стратегій у міжнародній співпраці України та набула

беззаперечної пріоритетності у соціально-політичних дослідженнях. Серед робіт, адаптованих до сучасного розуміння співпраці/протистояння Росії та України і їх місця на шляху становлення української державності, ґрунтовними є праці зарубіжних і вітчизняних науковців, серед яких О. Башкатова, М. Білобродський, О. Бодрук, О. Волошин, Л. Глебова, М. Гнатюк, О. Запорожець, Л. Коврик-Токар, І. Лосєв, П. Пашковський, Ю. Седляр, Т. Семенюк, О. Стадніченко, Д. Табачник, Р. Філоненко, М. Херпен, В. Шімов, Ф. Шпліцбоел-Хансен (еволюція зовнішньої політики Росії щодо України, перспективи російсько-українських відносин і стратегії подальшої співпраці); Ф. Алієва, О. Борділовська, О. Власюк, Л. Давидович, С. Давидчук, А. Сміда, Р. Стадніченко, А. Степанова, В. Ткач, В. Шишкіна (Україна в геополітичних інтересах РФ).

Проведений аналіз наукових досліджень і публікацій засвідчує, що науковці вивчають та аналізують україно-російські відносини за нових геополітичних умов. Проте вивчення новітньої системи міждержавних відносин і співробітництва між Україною і Російською Федерацією залишається недостатнім.

Цілісне і критичне дослідження та переосмислення відносин України з Росією і впливу на них соціальних, економічних і політичних чинників показує, що за всієї важливості впливу низки внутрішніх і зовнішніх чинників, які стимулюють, або, навпаки, гальмують процес розвитку та зміцнення української державності, важливу роль відіграють специфічні російсько-українські відносини. Вирішення проблем деструктивного впливу РФ на процеси українського державотворення та перемога у «дружньому» політичному протистоянні дозволять Україні заявити про себе як про сильну державу та природньо наблизить її до міжнародного визнання як самостійної та незалежної країни.

Мета статті – комплексне дослідження змісту, форм і методів політичного російсько-українського протистояння на сучасному етапі. Узагальнити отриману інформацію про політичні відносини, визначити реальний стан і можливі наслідки політичного протистояння України і Росії для розбудови та покращення держави та її громадян.

Методи дослідження. Використані у процесі написання статті методи передбачають застосування загальнонаукових та емпіричних прийомів, що ґрунтуються на системному підході. У процесі роботи застосовувалися такі загальні методи досліджень, як теоретичного узагальнення та порівняння, моделювання та припущення, системного аналізу та синтезу.

Результати. Сучасне політичне українсько-російське протистояння розпочалося з моменту фактичного та формального розпаду СРСР і три-

ває дотепер. Основна причина протистояння – прагнення України до незалежності та намагання Росії відновити світову гегемонію, втрачену з розпадом СРСР.

На думку групи дослідників (В.П. Горбулін, О.С. Власюк, С.В. Кононенко), українсько-російське протистояння – результат владно-силової реструктуризації пострадянського простору, яка з різною інтенсивністю триває з часів розпаду Радянського Союзу. На їх думку, падіння будь-якої імперії (як континентальної, так і колоніальної) призводить до розбалансування владно-силових відносин на відповідних теренах, що неминує викликає низку конфліктних ситуацій, якими більшою чи меншою мірою уражено всі постімперські простори [3, с. 72].

С. Кулицький стверджує, що головна мета російської агресії проти України полягає у фактичному перетворенні України на усталеного сателіта Росії за одночасного збереження формальної політичної незалежності України [4].

Агресію Росії проти України, зокрема анексію Криму та інтервенцію на Донбасі, слід розглядати в контексті загальної геополітики РФ. Росія прагне не лише зберегти політичний вплив на Україну, а посилити його, застосовуючи спектр методів «гібридної війни», зокрема: підтримку сепаратистського руху на Донбасі, заперечення анексії Криму, деструктивну інформаційну пропаганду тощо, що дестабілізує роботу та гальмує розвиток політичних інститутів України.

На думку багатьох експертів, феномену україно-російської «гібридної війни» притаманні такі найбільш характерні складники:

1. Інформаційна війна. Пропаганда та контрпропаганда. Використання інформаційних технологій і пряма агентурна робота з населенням.
2. Здійснення спеціальних операцій на території супротивника з метою дезорганізації системи управління, порушення соціальної інфраструктури.
3. Використання звичайного озброєння та військової техніки для взяття під контроль стратегічно-важливих територій (окремих об'єктів).
4. Участь парамілітарних структур (добровольці, найманці, партизанські загони) та приватних збройних формувань.
5. Зовнішній вплив. Пряма або опосередкована участь іноземних акторів і міжнародних організацій.

Під ударом російської агресії опинилося суспільство не тільки України, але й інших країн Східного партнерства й окремих країн-членів ЄС. Російський вплив набув таких загрозливих масштабів, і це змусило шефа британської розвідки MI5 Е. Паркера вперше за 107 років діяльності служби виступити з публічною заявою 1 листопада 2016 р. в The Guardian: «Росія використовує

весь спектр своїх державних органів для просування своєї зовнішньої політики за кордоном у все більш агресивний спосіб – із допомогою пропаганди, шпигунства, диверсій і кібератак. Росія веде сьогодні діяльність по всій Європі й у Великій Британії» [7].

Сучасний стан зовнішньої політики Російської Федерації характеризується намагання утримати геополітичний контроль за ситуацією в межах пострадянського простору, що суперечить євроінтеграційному курсу України та низки інших держав цього простору [2].

Європейська та євроатлантична інтеграція України, вихід зі сфери впливу Росії означає, з одного боку, провал російськоцентричного євразійського інтеграційного проекту і крах претензій Москви на «особливі права» на теренах СНД, а з іншого – послаблення її геополітичних і гео економічних позицій [1].

На думку А.І. Шевцова: «Перебіг україно-російського протистояння – від фактично безкровної анексії АРК і до позиційного протистояння сторін («Ні війни, ні миру») у зоні конфлікту на Донбасі в межах спроб поетапного виконання Мінських домовленостей – ілюстрація програваної геополітичної стратегії Москви» [6, с. 2].

Погіршився стан політико-дипломатичних відносин, зростає протистояння у торговельно-економічному й енергетичному секторах, ведеться широкомасштабна антиукраїнська інформаційна війна з боку Росії.

Протистояння двох країн зумовило безпосередній та опосередкований вплив інших держав і міжнародних організацій на розвиток двосторонніх українсько-російських політичних відносин, насамперед це стосується США та країн Європи, а також пострадянських країн (Білорусі, Казахстану тощо).

Зацікавленість у розвитку українсько-російських відносин представників «третьої сторони» і їх прагнення досягти своїх геополітичних і гео економічних цілей справляє вельми потужний вплив на розвиток українсько-російських відносин, оскільки змушує їх коригувати свою геополітичну та гео економічну стратегію і тактику [5].

Протистояння України та Росії є протистоянням середньої й великої держав, і саме ця владно-силова (ресурсна) асиметрія робить міжнародну підтримку української сторони Сполученими Штатами й рештою країн Північноатлантичного альянсу та Євросоюзу просто необхідною [3].

На користь збереження територіальної цілісності України, засудження анексії Криму та військових дій на Донбасі, застереження РФ щодо ескалації конфлікту на території України неодноразово виступали представники США, ЄС, Канади, Японії, Австралії, Туреччини та інших країн світу, а також

міжнародні організації (ООН, ЄС, ОБСЄ, ПАРЄ, НАТО), які: а) не визнали анексію Криму, засудили російську інтервенцію на Донбасі; б) надали політичну, фінансово-економічну, матеріально-технічну допомогу Україні; в) запровадили стосовно Росії різноманітні стримуючі політичні, економічні санкції; г) ініціювали багатосторонній переговорний процес для зупинення війни на Сході України.

Фактична міжнародна політична ізоляція РФ, зокрема через введення економічних санкцій з боку США та ЄС, змусила керівництво Кремля здійснити геополітичний і гео економічний «поворот на Схід», насамперед у контексті поглиблення багаторівневої та багатоаспектної співпраці з Китаєм.

Збройне протистояння Росії проти України підірвало політичну репутацію РФ, зокрема призвело до втрати Росією позицій надійного експортера нафти та газу, що активізувало розвиток технологій із підвищення енергоефективності та відновлюваних джерел енергії в Європі. Станом Росії також скористалися США, які внаслідок сланцевої революції почали постачання скрапленого газу до Європи.

Сьогодні продовжуються прямі конфліктні протиріччя на Сході України, незважаючи на те, що паралельно із цим продовжуються зустрічі щодо врегулювання ситуації на Донбасі.

Сучасний стан україно-російських відносин визначає негативну динаміку їх розвитку, що дозволяє по-новому розставити геополітичні акценти в регіоні, підтвердити та зафіксувати факт суттєвої зміни геостратегічного становища обох держав.

За роки російсько-українського конфлікту у громадській свідомості сформувалося стійке негативне ставлення до політики Росії на українському напрямі, посилилося відчуження між українцями і росіянами; зросли песимістичні оцінки двосторонніх відносин, критичне ставлення до їхніх перспектив і до того, як будувати контакти Києва і Москви.

З початком військової агресії Росії щодо України істотно зменшився вплив Росії на Україну в культурній сфері: в Україні підпали під заборону окремі російські теле- та кінопродукти, які містять пропаганду російських силових структур; в Україні заборонена діяльність окремих представників російської культури, які пропагували російську агресивну політику щодо України, виправдовували анексію Криму тощо.

Висновок. Відносини України та Росії перебувають у постійному напруженні впродовж всього часу становлення та закріплення української державності. Беручи до уваги культурно-історичні особливості українсько-російських відносин, можна стверджувати, що Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної України.

Проте після початку неоголошеної війни Росією (2014 рік) вектор України стосовно РФ змінився на різко негативний – це пов'язано зі звинуваченням Росії в порушенні Будапештського меморандуму 1994 р. Згідно з цим договором Росія, США і Велика Британія зобов'язалися в обмін на відмову України від прав на ядерну зброю дотримуватися її територіальної цілісності.

Сучасний стан російсько-українського протистояння характеризується постійним посилення впливу РФ на функціонування політичних інститутів України, що зумовлено рядом чинників: воєнних, інформаційно-психологічних, соціальних і адміністративних.

За умов руйнування сучасної системи міжнародної безпеки, каталізованої Росією з її агресивними зовнішньополітичними прагненнями, Україна має створювати конструктивну платформу внутрішньополітичного розвитку та систему зовнішньополітичної співпраці на міжнародній арені для ефективного забезпечення національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання. 2019. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf.
2. Збройний конфлікт в Україні у термінах геополітики / В.П.Горбулін, О.С. Власюк, Е.М. Лібанова, О.М. Ляшенко. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 3. С. 61–86.
3. Російсько-українська війна в термінах теорії реалізму / В.П. Горбулін, О.С. Власюк, С.В. Кононенко. *Суспільно-політичні процеси*. 2016. Вип. 2. С. 70–96.
4. Кулицький С. Гібридна війна Росії проти України: економічний вимір 2017 р. *Україна: події, факти, коментарі*. 2017. № 10. С. 43–54. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr10.pdf>.
5. Кулицький С. Економічні аспекти нинішнього українсько-російського протистояння. Центр досліджень соціальних комунікацій СІАЗ НЮБ ФПУ. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images%5Cukraine%5C2014%5Cukr20.pdf>.

6. Шевцов А.І. Шляхи врегулювання конфлікту на Донбасі (дорожня карта). URL: <http://dp.niss.gov.ua/public/File/docs/Dorozhnja%20karta-site.pdf>.

7. MI5 head: 'increasingly aggressive' Russia a growing threat to UK. *TheGuardian*. 2016. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/oct/31/andrew-parker-increasingly-aggressive-russia-a-growing-threat-to-uk-says-mi5-head>.

REFERENCES:

1. Vijnana Donbasi: realii i perspektivi vreguljuvannja [The Donbas War: Realities and Prospects for Settlement]. 2019. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Donbas.pdf.
2. Zbrojnij konflikt v Ukrayini u terminah geopolitiki [Armed conflict in Ukraine in terms of geopolitics] / V.P. Gorbulin, O.S. Vlasjuk, E.M. Libanova, O.M. Ljashenko. *Suspil'no-politichni procesi*. [Socio-political processes]. 2016. Vip. 3. S. 61–86.
3. Rosijs'ko-ukraïns'ka vijnna v terminahteoriji realizmu [Russian-Ukrainian war in terms of the theory of realism] / V.P. Gorbulin, O.S. Vlasjuk, S.V. Kononenko. *Suspil'no-politichni procesi*. [Socio-political processes]. 2016. Vip. 2. S. 70–96.
4. Kulic'kij S. Gibridna vijnna Rosiyi proti Ukrayini: ekonomichnij vimir [Russia's hybrid war against Ukraine: an economic dimension]. 2017. *Ukrayina: podii, fakti, komentari*. [Ukraine: events, facts, comments]. 2017. № 10. S. 43–54. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr10.pdf>.
5. Kulic'kij S. Ekonomichni aspekti ninishn'ogo ukrajins'ko-rosijs'kogo protistojannja [Economic aspects of the current Ukrainian-Russian confrontation]. *Centr doslidzhen' social'nih komunikacij SIAZ NJuB FPU* [Social Communication Research Center]. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images%5Cukraine%5C2014%5Cukr20.pdf>.
6. Shevcov A.I. Shljah i vreguljuvannja konfliktu na Donbasi (dorozhnja karta) [Ways to settle the conflict in the Donbas (road map)]. URL: <http://dp.niss.gov.ua/public/File/docs/Dorozhnja%20karta-site.pdf>.
7. MI5 head: 'increasingly aggressive' Russia a growing threat to UK. *The Guardian*. 2016. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/oct/31/andrew-parker-increasingly-aggressive-russia-a-growing-threat-to-uk-says-mi5-head>.

The political aspects of conflict between Ukraine and Russia (in modern times)

Serediuk Nazar Petrovych

Postgraduate Student at the Department of International Relations
National University "Ostroh Academy"
Seminarska str., 2, Ostroh, Ukraine

In the conditions of global political transformations of society, annexation of Crimea by the Russian Federation, military aggression in Donbas, Ukraine's course for the European Union and NATO, the research of political peculiarities of conflict between Ukraine and Russia on the way of the Ukrainian statehood formation is becoming very popular. Russia had decisive influence on the processes of the post-Soviet countries nation-building, domestic and foreign policy forming. For this reason, the complex research of the content, forms and methods of political conflict between Ukraine and Russia in modern times is actual. There is a need to consolidate the received information about political relations, determine the real status and probable results of the conflict between Ukraine and Russia for Ukrainian state-building and development, and its citizens living in the overall. It was investigated peculiarities of the course of confrontation between Ukraine and Russia and aspects of the specific Ukrainian policy in the context of its statehood strengthening.

It was analyzed the reaction, direct and indirect influence of other countries and international organizations on further development of bilateral political relations between Ukraine and Russia, and their interest in ways of conflict solution. It was investigated the necessity of international support in Ukrainian and Russian struggle because of strength (resources) asymmetry (confrontation of middle-developing and highly developed countries) from the United States and other countries of the NATO alliance.

It was found basic parts of the hybrid aggression in the Ukrainian and Russian conflict, main peculiarities of its negative influence and positive factors in the way of Ukrainian statehood strengthening. It was determined the probable results of conflict solution with Ukraine, if Russian Federation would hold its control under the situation in the post-Soviet countries in versus Ukraine's course for the European Union and other states of this political space.

It was shown the reaction of Ukrainian society towards Russian Federation aggression, changes in the Russian opportunities in the promotional influence on the Ukrainian consciousness and political institutes functioning towards state strengthening of Ukraine.

It was analyzed the political relations between Ukraine and Russia according to their compliance with the main criteria and features of strategic partnership, found the negative dynamic of their development, that helps place geopolitical accents in region, confirm and fix the fact of significant change in the geostrategic situation of both countries.

Taking into account the geopolitical and geostrategic interests of cultural and historical relations between Ukraine and Russia, we consider that Russia plays an important role in the establishment processes of Ukrainian independence.

Key words: *Ukraine, Russia, confrontation, hybrid war, geopolitics, statehood.*